

Eind 2000 werd een prachtige historische drukkerijcollectie toevertrouwd aan het Instituut voor het Waalse Erfgoed (*Institut du Patrimoine wallon*, openbare instelling opgericht in 1999): de Castermancollectie, een omvangrijke verzameling van drukpersen, werktuigen en archieven. De machines uit deze verzameling zijn stukken uit de oude drukkerij Casterman, aangevuld met de rijke persoonlijke collectie die wijlen Jean-Paul Casterman, verwoed verzamelaar, sinds 1970 samenstelde.



De Castermancollectie

AUTEUR: Yannic Sarre



De machines

Het eerste luik van de verzameling bestaat uit meer dan tachtig oude machines, waarvan een vijftigtal als belangrijk of zelfs uitzonderlijk beschouwd kunnen worden. Het oudste stuk is een houten hoogdrukpers uit de 18^{de} eeuw. Daarnaast omvat de verzameling ook een serie rijkelijk versierde gietijzeren persen uit de 19^{de} eeuw van Europese herkomst. Andere interessante stukken zijn onder meer een linotype uit 1894 die nog dienst gedaan heeft bij het dagblad *The Times* in Londen en een machine om behangpapier te drukken uit het midden van de 19^{de} eeuw. Maar in de collectie zitten ook veel recentere machines (1930-1970), waaronder de eerste garenloze bindmachine. Verder is er nog al het kleine materiaal, zoals een collectie verguldstempels, letterkasten en diverse werktuigen.

Het archief

Het tweede luik bestaat uit uiteenlopende papieren archieven, waaronder alle publicaties die ooit gedrukt werden door Casterman, een collectie oude boeken die de familie sinds de 19^{de} eeuw verzameld had, zeldzame lithografieën, alle telefoonboeken die vanaf 1926 door Casterman gedrukt werden en vandaag erg gegeerd zijn door onderzoekers, enz.

De volledige collectie is een staalkaart van de geschiedenis van de drukkunst, in het bijzonder van het tijdperk van de industrialisering en de daaruit voortvloeiende massaproductie.

Plannen voor een museum

Bij de schenking van de Castermancollectie werden alle machines geïnventariseerd, een taak die het Instituut toevertrouwde aan het *Centre d'Histoire des Sciences et des Techniques*, verbonden aan de Universiteit van Luik. De medewerkers van dit centrum konden rekenen op de hulp van Jean-Paul Casterman, wiens geheugen de enige bestaande "steekkaart" van de verzameling was. Dit titanenwerk moest bovendien onder grote tijdsdruk volbracht worden, want de machines moesten zo snel mogelijk uit de – ondertussen verkochte – oude ateliers verwijderd worden.

In eerste instantie was het de bedoeling om op basis van deze aanzienlijke verzameling machines en archieven een museum rond de geschiedenis van de drukkunst op te richten in Doornik. De omvang van de gift en de keuze om een totaalpakket te schenken – en zo versnippering te voorkomen – zijn trouwens in die context te begrijpen. Het ambitieuze museumproject is uiteindelijk niet doorgegaan.

Van museumproject naar Galerie Henri Casterman

Een klein deel van de Castermancollectie is vandaag toch tentoongesteld in Doornik, in het hart van de oude Casterman-site. In 2002, twee jaar na de defi-

nitieve sluiting van de ateliers van de oude drukkerij Casterman, werd een publiek-private samenwerking op touw gezet om het complex een nieuwe bestemming te geven en de buurt een nieuwe dynamiek te bezorgen. De oude drukkerij en bijhorende gebouwen ondergingen een grondige renovatie om daarna omgebouwd te worden tot appartementen en tot de zetel van het Rijksarchief te Doornik, dat vandaag meer dan 2000 m² in beslag neemt.

In het kader van dit grootse renovatieproject heeft het Instituut voor het Waalse Erfgoed, in samenspraak met de stad Doornik, een expositieruimte ter beschikking gekregen om een gedeelte van de machines voor het publiek te ontsluiten. Deze "Galerij Henri Casterman", die in 2007 ingehuldigd werd, bevindt zich in het hart van een volledige nieuwe passage voor voetgangers die onder de gebouwen doorloopt en straten, pleintjes en tuinen met elkaar verbindt. Het volledige voetgangersparcours doorkruist de wijk en leidt de bezoeker tot de kades van de Schelde via drie andere sites: de brouwerij Saint-Yves, het kwartier Sept-Fontaines en de 13^{de}-eeuwse Maria-Magdalenakerk.

In deze Castermangalerij zijn vandaag de pareltjes van de verzameling te bezichtigen. Thematische bordes geven de bezoeker een overzicht van de geschiedenis van de drukkunst en leggen de grote technologische evoluties uit. Het avontuur van de Castermans, die in enkele generaties van bescheiden boekhandelaars uitgroeiden tot de belangrijkste Belgische uitgevers, wordt uiteraard niet vergeten.

Enkele drukpersen, waaronder een houten degelpers, staan ook tentoongesteld in het Rijksarchief, op een honderdtal meter van de galerij, en kunnen daar tijdens de openingsuren bezichtigd worden.

Het materiaal (persen en kleine voorwerpen) dat nog niet voor het publiek ontsloten is, wordt door het Instituut bewaard in afwachting van een nieuw project. Alle papieren archieven, geschat op ongeveer 600 lopende meter, werden in 2009 overgebracht naar de nieuwe zetel van het Rijksarchief in Doornik om hun conservatie in de beste omstandigheden te garanderen. Zo is uiteindelijk een deel van de Casterman-machines en het volledige archiefbestand teruggekeerd naar de oude Casterman-site. ■

Galerij Henri Casterman

Casterman-site

Zwartzusterstraat en Augustijnenstraat

7500 Doornik

De galerij is permanent vrij toegankelijk.

Geleide bezoeken op aanvraag via de Toeristische Dienst van Doornik, Vieux marché aux Poteries 14, 7500 Doornik, na reservatie op het nummer +32 69 22 20 45.